

1^e Bijeenkomst Genootschap Historia Paeditrica te Delft 20 november 2008

Ontwikkeling van de wezenzorg, van de 15^e tot de 20^e eeuw

Dr. Ingrid van der Vlis

Weeskinderen zijn kwetsbaar. Dat was in het verleden niet anders, en wezenzorg is dan ook van alle tijden. De manier waarop deze zorg vorm kreeg, veranderde uiteraard mee met de tijd. Aan het eind van de vijftiende eeuw richtten groepjes burgers de eerste echte weeshuizen in het land op. Tot die tijd werden de kinderen bij familie opgevangen of ze werden verzorgd in algemene gasthuizen. Deze – verre – voorlopers van de huidige ziekenhuizen richtten zich namelijk niet alleen op zieken, maar deelden ook brood uit aan armen, boden een bed aan passanten en namen indien nodig ook weeskinderen op. De nieuwe weeshuizen bleken een schot in de roos. Kinderen werden hier intern verzorgd, opgevoed en opgeleid.

De ontwikkeling zette zich voort. In steden ontstonden niet alleen weeshuizen voor burgerwezen, maar ook voor arme weeskinderen, voor vondelingen en – later – voor halfwezen. Kerkgenootschappen lieten eveneens van zich horen. Terwijl de zestiende-eeuwse weeshuizen voornamelijk uit de gereformeerde traditie stamden, kregen katholieke, lutherse, doopsgezinde en remonstrantse gezindten in later eeuwen ook de mogelijkheid om eigen tehuizen op te richten. Een sterk verzuilde wezenzorg was hiervan het gevolg. De weeshuizen werden geleid door regentencolleges. Dat gebeurde al dan niet met steun van de stedelijke overheid, maar de organisatie was altijd in handen van particulieren, van vrijwilligers.

De zorg voor de weeskinderen in de tehuizen bleek in de loop der eeuwen mede door de traditionele organisatievorm nauwelijks aan verandering onderhevig. Alles bleef bij het oude, en dat moest wel gaan wringen. In de roerige Bataafs-Franse periode rond 1800 gonsde het al in veel weeshuizen. De kinderen en jongeren bleken niet altijd meer gezagsgetrouw de leiding te willen volgen. Een mislukt wezenexperiment in de Koloniën van Weldadigheid zette de verhoudingen nog sterker onder druk. Daar kwam bij dat de aard van de problemen ingewikkelder werd. De weeshuizen boden inmiddels onderdak aan wezen, aan halfwezen, aan verwaarloosde en – soms ook – aan misdadige kinderen. Dat vroeg een totaal andere aanpak. Lang niet alle regentencolleges konden daarmee uit de voeten.

In de loop van de negentiende eeuw professionaliseerde de jeugdzorg. Pedagogische inzichten deden steeds vaker hun intrede. Terwijl de medische verzorging van de kinderen al geleidelijk aan naar de ziekenhuizen was overgedragen, ontstond er ook behoefte aan andere specifieke instellingen. Tegelijkertijd nam de traditionele doelgroep van de weeshuizen juist sterk af. Verbeterde hygiënische omstandigheden, betere voeding en een gezonder leefklimaat zorgden immers voor een veel hogere gemiddelde levensverwachting. Het leidde tot sluiting van de meeste weeshuizen en daarmee ook tot het einde van de daadwerkelijke wezenzorg. Gedifferentieerde – en professionele – kinderzorg nam het stokje van de tehuizen over.